

داکتريار محمد متخصص حفاظت محيط زيست

نقش حیات وحشی در اکوسیستم کوهی افغانستان

افغانستان کشوری کوهستانی است و به دلیل ساختار پیچیده جغرافیایی و شرایط متفاوت اقلیمی ای که دارد زمینه رشد و پرورش انواع مختلف جانوران بخصوص حیات وحشی در آن فراهم شده است. در واقع حیات وحشی ارزش و کارکرد مهمی در پایداری اکوسیستم کوهی و چرخه های مواد انرژی دارند. حیات وحشی مانند موش ها ، وندک ، سنجاب ها ، شغری (یا چهره) و پرنده گان درانتشار دانه ها میوه ها در طبیعت و زیر و ورکردن خاک، بخصوص خرگوش، وندگ، روباه

نقش مهمی دارد. سنجاب، موش‌ها، حکه، در بعضی دانه‌ها و میوه‌ها را برای خوراک زمستان در زمین پنهان می‌کنند ولی از اینکه دوباره آنها را نمی‌توانند پیدا کنند. این دانه‌ها در مناطق مختلف در بهار سبز می‌شوند و به این ترتیب حیوانات وحشی در گسترش، ساحه سبز نقش مهمی دارند. لاشه خوار نقش مهمی را در پاکسازی طبیعت و جلوگیری از انتشار بیماری‌ها و آلودگی‌ها برعهده دارند. گوشت خوار و بویژه گربه‌های اهلی و وحشی به دلیل قرارگرفتن در راس حرام غذایی نشاندهنده سلامتی یک زیستگاه بوده و از این رو از رده‌های مهم جانوری به حساب می‌آیند. گوشت خواران نقش بسیار مهمی در برقراری تعادل جمعیت و سایر گونه‌های جانوران دارند. حیوانات غیر اهلی و یا وحشی مانند انواع، پلنگ، خرس، گرگ، روباه، شغال، عقاب از جمله حیوانات وحشی گوشت خوار محسوب می‌شوند. حیوانات وحشی به سبب گوشت خوار بودن آنها دچار بیماری می‌شوند که تماس انسان به برخی از آنها موجب انتقال (ویروس) بیماری خطرناک به انسان است و تماس دست با پوست آنها نیز توصیه نمی‌شود که سبب بیماری‌های پوستی مانند آلرژی، اکزم، چاپ یا لک‌های سفید می‌شود. پلنگ، خرگوش، روباه، گربه‌ها، سیاه‌گوش چون که حیوان وحشی گوشت خوار می‌باشند و پوست شان برای تماس انسان بیماری‌زا است. هر جای که طعمه‌های مناسب مانند بز کوهی، قوچ کوهی، آهوهای قوچقار (مار کویول) وجود داشته باشد پلنگ برفی زنگی می‌کند. پلنگ برفی نمونه نادری است که زیستگاه بومی آن در کوه‌های شمال شرقی بخصوص وادی واخان بدخشان که مهم‌ترین زیستگاه پلنگ برفی در جهان تثبیت شده است.

این حیوان نادر بخاطر پوست قیمتی آن انسانان از عدم آگاه از ارزش حیات این حیوان وحشی نادر درحفظ محیط زیستی بی‌رحمانه شکار می‌کنند. نژاد این پلنگ سفید در اثر فعالیت‌های انسانی، شکار، تجارت پوست حیات وحش و همچنان تعرض چاروا داران بومی به حریم زیست آن‌ها در معرض خطر نابودی در در دهلیز واخان قرار دارد. پلنگ برفی یکی از نمونه‌های بسیر خوب حیات وحش در دنیا قلمداد شده است که در اثر بی‌احتیاطی صرف بیش از 70 دام آن در دهلیز واخان باقی مانده است.

1- سیاه‌گوش روباه حیوان وحشی گوشت خوار استند و زیست بومی این دو حیوان در نی‌زارها و اطراف تالاب‌ها که زیستگاه پرندگان و مرغان آبی بومی و مهاجر طعمه مناسب برای این دو حیوان وحشی می‌باشد. زیست بومی سیاه‌گوش و روباه بیشتر در تالاب ناور غزنی، جزیره درق، تالاب هامون بوزک و هامون صابر بند امیر ثبت شده است.

سیاه گوش یکی از سنگین ترین و سریع ترین گربه گوشت خوار است که این حیوان را به دلیل موهای بلند سیاه رنگی در نوک گوش که دارد سیاه گوش می نامند. سیاه گوش خود را به خوبی در بین نی زارها پنهان می کند و هم شب کرد است و مهارت خوب در شکار پرنندگان و خرگوش صحرایی دارد.

2- روباه حیوان گوشت خوار است که در سرتاسر دنیا به رنگ های مختلف دیده می شوند و تقریباً در همه جای افغانستان بخصوص در کویر و دشت ها زندگی می کند. شکارچیان گاهی روباه را برای پوست پر مو و نرمش بدام می اندازند و شکار می کنند. روباه در طبیعت دشمنان فراوان دارد و انسان ها شکارچی پرنگان شکاری عقاب ها و حیوانات وحشی گوشت خواران چون گرگ ، گربه های وحشی ، خرس به روباه حمله کرده و او را شکار می کنند. روباه در طبیعت به رنگ محیط اطراف خود در می آید . همچنان در بعضی از کشورها روباهان را نیز برای پوست شان پرورش می دهند.

3- گرگ یک حیوان وحشی باهوش و گوشت خوار درنده است و بصورت گله ی زندگی و شکار می کند و در شب و دم صبح به گله گوسفندان و بزها به شکل دسته جمعی حمله می کند. گرگان در زیردرختان و حفرها روز شب و خود را بسر می برند. گرگ ها در جنگل و درسراخ ها کوهها و غارها نیز آشیانه می گیرند و گرگ بسیار یک حیوان وحشی خطرناک است. گرگ ها بطور متوسط 8 الی 12 سال عمر می کنند.

حیوانات وحشی علف خوار نیز در حفظ محیط زیست نقش برجسته را ایفا می نمایند، پوشش گیاهی در محلاتی می روید که خاک خوب و مناسب وجود داشته باشد و حیوانات وحشی علف خوار در آن زیست می کنند.

4. خرگوش حیوان وحشی علف خوار است و داری اندام شبیه به گربه و گوش های داراز و لب چاک دارد، دست ها خرگوش از پاها یش کرده کوتاه است و بسیار تند خیز و چست زده حرکت می کند و داری انواع مختلف نظر به محیط است و در زمستان در محل های برف نشین خرگوش پوست سفید پیدا می کند و در برف دشوار است شکار او و در تابستان به رنگ خاکستری یا قهوی تغییر رنگ می دهد. خرگوش گیاهای بومی و محصولات کشاورزی منهدم می کند و برای زندگی امن خود سوراخ های زیرزمینی حفر می کند. خرگوش را انسان ، عقاب روبا ، ما ،ر ، سیاه گوش برای طعمه خود شکار می کند. طول عمر این حیوان زیبا وحشی 6 سلا است .

خرگوش را انسان ، عقاب روبا ، ما ،ر ، سیاه گوش برای طعمه خود شکار می کند. طول عمر این حیوان زیبا وحشی 6 سلا است .

در واقع حیات خرگوش در طبیعت ارزش وکارکرد مهمی در پایداری اکوسیستم وچرخه های مواد غذایی وانرژی یا طعمه مناسب برای ادامه حیات وحشی گوشت خوار دارد.

5. سنجاب یک حیوان نیمه اهلی وجونده است که در بعضی از کشورها این حیوان پرورش ونگهداری آن رایج شده است و این حیوان اغلب در جنگل ها و در سوراخ های که خود در درختان ایجاد می نمایند زندگی می کند. سنجاب حیوان گیاه خوراه است و دانه ها و میوه ها غذای طبیعی آن را نیز تشکیل می دهد. سنجاب از جمله حیوان وحشی پی است که با انسان ها می تواند زندگی کند. سنجاب غذای خود را از طبیعت وهم غذای که توسط دست انسان تهیه شده با شد نیز استفاده می کند. طول عمر سنجاب تقریباً 6 سال می باشد.

سنجاب حیوان گیاه خوراه است و دانه ها و میوه ها غذای طبیعی آن را نیز تشکیل می دهد. سنجاب از جمله حیوان وحشی پی است که در گسترش جنگل به شکل طبیعی نقش با ارزش را به عهده دارد.

شکار سنجاب بخاطر پوست زیبای آن از طرف قاچاقی یان پوست شکار که می شود . و وظیفه اداره ملی محیط زیست است که شکار سنجاب را در قانون حفظ محیط زیست منع قطعی کند . بخاطریه حیات این حیوان بی نظیر و بی ضرر در گسترش جنگل ها و در بهبود محیط زیست در منطقه بسیار نقش بی سزا دارد.

7. چهره (شغری) حیوان وحشی جونده و ریشه گیاه خوار است و بدن اش با تیغ پوشیده است و به هنگام احساس خطر تیغ های خود را به بدن دشمن پرتاب و فرو می برد. طول خارهای 18 تا 35 سانتی متر می رسد و زیستگاه اش در تپه ها و بیابان ها زندگی می کند. برای چرا به باغها و زمین ها کشاورزی برای پیدا کردن غذای ریشه گیاهی در شب گشت و گذار می کند. طول عمر این حیوان وحشی خطرناک در حدود 15 است.

در تالاب های و جنگل های افغانستان انواع پرندگان گوشت خوار و غیر گوشت خوار مانند باز, باشه, زاغ, بوم, شاهین عقاب, کبک زری, مینا, بلبل, کبک, طوطی, سی سی, هدهد, زندگی می کنند. حکه و زاغ در انتقال دانه ها میوه یی از یک محل به محل دیگر برای گسترش درختان میوه دار جنگلی رول اساسی دارند.

در حقیقت این پرندگان در انتشار دانه ها و میوه ها در گسترش ساحه سبز و پاکسازی طبیعت و جلوگیری از انتشار بیماری ها و الودگی ها در محیط زیست بر عهده دارند. حفاظت این پرندگان از شرشکارچی یان وقاچاق چیبیان از طرف اداره ملی حفاظت محیط زیست حتمی و ضروری است. در واقع حیات پرندگان گوشت خوار و دانه خوار ارزش و کارکرد مهمی در پایداری اکوسیستم و چرخه های مواد انرژی دارند.

آهو ها شامل گونه های زیادی از بز کوهی , قوچ کوهی (قوچقار) یا نام علمی آن آهوی مارکوپولو هستند که آهو ها بنام حیوان وحشی چاپک با حرکت های چست خیز شناخته شده است. آهو ها می توانند ناگهان از خطر سرعت خود را به 97 کیلومتر یا 60 کیلومتر در ساعت برسانند و یا هنگام دویدن سرعت خود را در 48 کیلومتر در ساعت نگه می دارند. آهو ها بیشتر در مرغزارها کوهی و صحرا ها دیده می شود. این حیوانوحشی بیشتر به صورت گله ای زندگی می کنند و غذای خود را از گیاهان خوش خوار نرم ولطیف سبز و برگ درختان و نوک بته ها جوان تغذیه می کنند. افغانستان به نسبت کوهستانی بودن و ساختار پیچیده جغرافیایی و شرایط متفاوت اقلیمی ای که دارد زمینه رشد و پرورش انواع مختلف آهو ها در آن به شکل طبیعی فراهم شده است. وجود این آهو ها در طبیعت گشور ما گواه یی طبیعت اکولوژیکی و شادابی طبیعت زیبای افغانستان است و همای آهو ها سرمایه ملی مردم این سرزمین زیبا است.

1- آهوی قوچقار (مارکوپول) این حیوان نادر و کمیاب مخصوص در ناحیه واخان است و این حیوان چند هزار سال اطباع در وادی واخان گواه ی آن گنجینه باختری یکی از بزرگترین گنج طلای جهان است که در دهه هشتاد میلادی در کشور ما افغانستان کشف شد. قدمت این آثار تاریخی به دوهزار سال قبل یعنی پادشاهی باختر برمی گردد.

خوراک مخصوص قوچقار گلاب وحشی و دیگر علوفه جات خوش خوار است که در ساحه ارتفاع بین پنج هزارمتری تا 7000 متر زیستگاه بومی آن می باشد و در دور اطراف کول های شفاف آسمانی رنگ چقمقتین واخان گشت و گذار می نمایند که در سال 2010 در پامیر (پام دنیا) 80 راس آهوی مارکوپولو در پامیر افغانستان دیده شده است و در پامیر تاجیکستان تنها 15 راس از این آهو نادر دیده شده است. هر چست و خیز هوای مارکوپولو 10 تا 12 متر است طول عمر این حیوان نادر 16 الی 18 سال می باشد.

